

'En Hakikati Ben Söylerim': Doğruluk Payı Platformunda Yer Alan İsveç ile İlgili Teyitler Üzerine Eleştirel Bir Analiz

'I Tell the Truth': A Critical Analysis of Fact-Checks Related to Sweden on the Doğruluk Payı Platform

Ali PARİM · Recep ALTAY

Araştırma Makalesi | Research Article

Başvuru Received: 20.07.2024 ■ Kabul Accepted: 03.12.2024

ÖZ

Kendilerine dijital dünyada dezenformasyonla mücadele etme görevi biçen teyit/doğrulama platformları, kimi kesimlerce hakikat bekçileri olarak görülse de işleyişleri, işlevsellikleri ve uluslararası kuruluşlardan aldıkları fon-hibe destekleri üzerinden eleştirilerle de karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu çalışmada da teyit/doğrulama platformlarına ekonomi politik açıdan yaklaşılmakta ve aldıkları fon veya hibelerin 'hakikati tayin ederken' platformların politikalarına etki edip etmediği konusu tartışmaya açılmaktadır. Çalışma kapsamında eşik bekçiliği modeli temel alınarak Doğruluk Payı platformu ile İsveç Başkonsolosluğu arasındaki hibe ilişkisi sorgulanmaktadır. Çalışmada nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak Doğruluk Payı platformunda İsveç ile ilgili yapılan 12 teyit analize tabi tutulmuştur. Doğruluk Payı'nın İsveç ile ilgili içerikler konusunda nasıl bir 'seçme' işlemi uyguladığı ve söz konusu teyitlerin Türkiye'de olumlu bir İsveç imajı oluşmasına katkı sunacak ya da İsveç ile ilgili oluşması muhtemel olumsuz bir algının önüne geçebilecek bir nitelik taşıyıp taşımadığı araştırılmıştır. Nitekim bulgular neticesinde platformun içerikleri seçerken nasıl bir süzgeç uyguladığını açıkça belirtmediği saptanmıştır. Ayrıca söz konusu teyitlerin büyük bölümünün Türkiye'de İsveç'e yönelik olumsuz bir algı oluşmasını engelleyecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Türkiye'de, İsveç ile ilgili 12 içerikten 5 tanesinin inançsal bağlamı olması da özellikle göze çarpmaktadır. Yine İsveç imajına pozitif yönde katkı sunabilecek teyitlere de rastlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğruluk Payı, Doğrulama Platformları, IFCN, İsveç Başkonsolosluğu, Fon ve Hibe Programları.

ABSTRACT

Fact-checking platforms that have taken on the task of combating disinformation in the digital world are seen by some as guardians of truth. However, their operations, functionality, and the grants and funding they receive from international organizations are also subject to criticism. In this study, fact-checking platforms are approached from a political economy perspective, and the issue of whether the grants or funding they receive influence their policies while 'determining the truth' is opened for discussion. Within the scope of the study, the grant relationship between the Doğruluk Payı platform and the Consulate General of Sweden is examined based on the gatekeeping model. In the study, 12 fact-checks related to Sweden on the Doğruluk Payı platform are analyzed using the qualitative content analysis method. It is investigated how Doğruluk Payı applies a 'selection' process for content related to Sweden and whether these fact-checks contribute to creating a positive image of Sweden in Türkiye or prevent a possible negative perception of Sweden. Indeed, as a result of the findings, it has been determined that the platform does not clearly specify the filter it applies when selecting content. Additionally, it has been understood that the majority of these fact-checks are of a nature that would prevent the formation of a negative perception of Sweden in Türkiye. This is an important indicator, as five out of the twelve contents related to Sweden have a religious context in Türkiye, where a large number of Muslims live. Additionally, fact-checks that could contribute positively to the image of Sweden have also been found.

Keywords: Doğruluk Payı, Fact-Checking Platforms, IFCN, Consulate General of Sweden, Funding and Grant Programs.

Giriş

Kitle iletişim araçlarının her geçen gün gelişmesi ve çeşitlenmesi, hiç şüphesiz enformasyona erişimi kolaylaştırmaktadır. Ancak bu aygıtlar üzerinden doğru bilgi kadar dezenformasyona uğramış bilgi veya haberler de aynı hız ve kolaylıkla kamusal alana taşınabilmektedir. Özellikle internet ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte herkesin birer içerik üreticisi olabildiği dijital çağda, kasıtlı ve kötü niyetli üretilen yalan/sahte içeriklerin dolaşıma sokulmasının önüne geçebilecek bir mekanizma henüz bulunmamaktadır. Dijitalleşen dünyada enformasyon bombardımanına maruz kalan bireyin, hakikati yalandan ve sahteden ayırt edebilmesi giderek zorlaşmaktadır. Peki dezenformasyona uğramış içeriklerin hızla yayılarak toplumsal krizleri tetikleyebildiği ya da mevcut krizleri derinleştirebildiği bu çağda gerçeğin izini sürmek, bulmak ve topluma iletmek kimin görevi olacaktır?

Son 10 yılda hızla yaygınlaşan ve 2024 yılının ilk yarısı itibarıyla sayıları dünya genelinde 517'ye ulaşan teyit/doğrulama platformları (Duke Reporters' Lab, 2024), elbette bu soruya verilebilecek yanıtlardan bir tanesidir. Bu platformlar, internetin olanaklarını kullanarak dijital dünyada dezenformasyon ile "içeriden" mücadele eden kuruluşlar olarak görülmektedir. Özellikle sosyal medyada yayılan şüpheli içeriklerin teyit edilmesi amacıyla kurulan organizasyonlar (Kavaklı, 2019: 666), taşıdıkları potansiyelle akademik camianın da dikkatini çekmektedir. Teyit/doğrulama platformlarının yaygınlaşmasına paralel bir şekilde ulusal ve uluslararası literatürde bu organizasyonlar üzerine bilimsel çalışmalar artmaktadır. Ancak Tok ve Yılmaz'ın (2023) da ifade ettiği gibi Türkiye'de sivil toplum ve akademik camia, bu platformlara genellikle pozitif açıdan yaklaşmaktadır. Şüpheli ve eleştirel çalışmaların sayısı, platformları olumlayan çalışmalara kıyasla çok daha azdır. Batı'da ise platformların işleyişi, post-truth (hakikat ötesi) çağında hakikati yaymanın önündeki inanç kalıpları engelini kırılmaması ve ekonomi politik çerçevede platformların içinde bulunduğu ilişki ağı gibi konular üzerinden mesafeli değerlendirmelere rastlanılmaktadır (Siegel, 2022; Bartholomew, 2021).

Teyit/doğrulama platformlarına eleştirel bir perspektifle yaklaşmayı hedefleyen bu çalışmanın da odak noktasında söz konusu organizasyonların ekonomi politik yapısı bulunmaktadır. Çalışmada; platformlar tarafından estirilen "En hakikati ben söylerim" rüzgârına kapılmadan ticari faaliyetler, fon veya hibe kaynakları üzerinden kurulan girift ilişkiler ağına dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Tok ve Yılmaz'ın (2023: 834) da belirttikleri üzere literatürde doğrulama platformlarını ekonomi politik çerçevede ele alan çalışmalara ihtiyaç vardır.

Çalışmada; teyit/doğrulama platformlarının doğrulamak ya da yalanlamak adına gündemlerine aldıkları içerikleri seçerken fon veya hibe üzerinden ilişki kurdukları kuruluşların etkisi altında kalıp kalmadıkları konusu tartışmaya açılmaktadır. Bu noktada söz konusu organizasyonları eşik bekçiliği (gatekeeping) kavramı üzerinden yeniden düşünmenin faydalı olacağı varsayılmaktadır. Çalışmanın örneklemini Türkiye'de İzlemedeyiz Derneği çatısı altında faaliyetlerini yürüten *Doğruluk Payı* platformu oluşturmaktadır. *Doğruluk Payı'nın* İsveç İstanbul Başkonsolosluğu ile arasındaki hibe anlaşması göz önünde bulundurularak söz konusu platformun İsveç ile ilgili doğruladığı ya da yalanladığı içerikler analize tabi tutulacaktır. Elde edilen bulgular çerçevesinde İsveç İstanbul Başkonsolosluğu ile *Doğruluk Payı* arasındaki iş birliğinin, platformun politikasına yansıyor yansımadığı yorumlanacaktır.

Doğrulama Platformlarına Genel Bir Bakış

Bugün 8 milyarı aşkın insanın yaşadığı dünyada 5 milyardan fazla etkin sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır (We Are Social, 2024). Kullanıcılar, web 2.0 temelli bu platformlar aracılığıyla zaman ve mekân fark etmeksizin duygu ve düşüncelerini takipçileriyle paylaşabilmekte ya da paylaşılan içerikleri takip ederek etkileşim kurabilmektedirler. Dijital teknolojilerin sunduğu bu olanak üzerinden günümüz, bilgiye ulaşmanın hızlandığı ve kolaylaştığı bir dönem olarak nitelendirilebilmektedir. Ancak bu yorum, bilginin güvenilirliğinin göz ardı edildiği indirgemeci ve iyimser bir değerlendirmedir. Zira internet temelli bu platformlar üzerinden belirli çıkarlar doğrultusunda yanlış/yanıltıcı bilgi ve haberler

de kolaylıkla paylaşılabilir. Herhangi bir editoryal denetimin olmadığı internet, bu yönüyle kimi araştırmacılar tarafından “devasa bir bilgi çöplüğü” olarak görülmektedir (Yüksel, 2014: 126). Alemdar ve Uzun'a (2023: 35) göre internet, “bilgiye giden binlerce, yüzbinlerce, milyonlarca patikayla dolu, uçsuz bucaksız bir arazi gibidir.” Ve birey, dört tarafı suyla çevriliyken bir damla suya dahi erişemeyebilir. İnternet ortamında bireyin doğruyu yanlıştan, hakikati yalandan ayırt etmesini sağlayacak sihirli bir makine ise henüz mevcut değildir.

Artık pek çok insan, internetin bu denetimsiz doğasına şüpheyle yaklaşırsa da yine de doğru ile yanlış bilgiyi ayırt etmekte güçlük çekebilmektedir. Teyit/doğrulama platformları, tam da bu noktada bireyi içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaracak bir alternatif olarak görülmektedir. İnternetin yaygınlaşmasına paralel bir şekilde dünyanın pek çok ülkesinde giderek artan bu tür organizasyonların sayısında özellikle son 10 yılda ciddi bir yükseliş olduğu gözlemlenmektedir. 2014 yılında dünya genelinde 44 teyit/doğrulama platformu mevcutken (Çiçeklioğlu, 2019: 54), bu sayı 2024 yılının ilk döneminde 105 farklı ülkede; 402 aktif, 115 pasif olmak üzere 517'ye yükselmiştir (Duke Reporters' Lab, 2024).

Hiçbir editoryal süreçten geçmeden sayısızca içeriğin paylaşıldığı bir ekosistemde, bilgiyi denetleyecek mekanizmaların varlığı hiç şüphesiz önemlidir. Ancak bu noktada denetleyen mekanizmaların ne kadar etkili, güvenilir ve denetlenebilir olduğu sorunsalı da gündeme gelmektedir. Yumrutaş (2022: 203) da bu konuya vurgu yaparak dünya çapında her geçen gün artan platformların standardizasyon ve hesap verebilirliğinin zorunluluğuna dikkat çekmektedir. 2015'te Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Florida eyaletinde “Poynter Medya Çalışmaları Enstitüsü” bünyesinde kurulan Uluslararası Doğruluk Kontrol Ağı'nın (International Fact Checking Network-IFCN) bu noktada bir otorite kurma iddiasının olduğu söylenebilir. Angie Drobnic Holan'ın direktörlüğünde çalışmalar yürüten bu kuruluşun direktör yardımcılığı görevini Haziran 2023'ten

beri Ferdi Ferhat Özsoy üstlenmektedirler. Özsoy, *Doğruluk Payı* ve *Veri Kaynağı* platformlarının kurucularından bir tanesidir (Poynter, 2024).

Teyit hizmeti sunma amacıyla kurulan platformlar için IFCN tarafından belirli ilkeler önesürülmektedir. Bir platformun IFCN üyesi ya da imzacısı olabilmesi için her şeyden önce partizan olmaması ve adil davranması prensibini benimsemesi gerekmektedir. IFCN'in internet sitesinde devlet, siyasi parti veya politikacı tarafından editoryal çalışmaları kontrol edilen kuruluşlara imzacı statüsü verilmeyeceği açık bir şekilde belirtilmektedir. Bir diğer kriter ise “Standart ve Kaynakların Şeffaflığına Bağlılık” ilkesidir. Buna göre IFCN üyesi bir platform, kaynağının güvenliğinin tehlikeye gireceği durumlar dışında teyit aldığı kaynağı açık ve ayrıntılı bir şekilde bildirmelidir. Üçüncü kriter ise “Finansman ve Organizasyonda Şeffaflık Taahhüdü”dür. IFCN, imzacısı olan platformların finansman kaynaklarını şeffaf bir şekilde açıklamasını istemektedir. Fon kabul eden platformlar, fon sağlayıcılarının teyitçilerin raporlarına etki etmediğini garanti etmelidir. Ayrıca platformlar, bünyesinde görev alan tüm önemli isimlerin mesleki geçmişlerini, kuruluşun organizasyon yapısını ve yasal durumunu detaylı bir şekilde bildirmelidir. Dördüncü prensip ise “Standartlara Bağlılık ve Metodolojinin Şeffaflığı” ilkesidir. Buna göre platformlar, kontrol edilecek içeriği seçmek, araştırmak, yazmak, düzenlemek, yayınlamak ve düzeltmek için kullandıkları metodolojiyi açıkça bildirmeli ve neden/nasıl doğruluk kontrolü yaptıkları konusunda şeffaf olmalıdırlar. IFCN, son olarak imzacısı olmak isteyen platformlara “Açık ve Dürüst Düzeltme Politikasına Bağlılık” ilkesini sunmaktadır. Bu prensibe göre IFCN imzacısı bir platform, düzeltme politikalarını açık bir şekilde yayınlamak ve takip etmek zorundadır. Bir teyit düzeltildiğinde okurların düzeltilmiş versiyonu mümkün olduğunca görmeleri sağlanmalıdır.

Nitekim bu ilkelere uyma sözü veren platformlar, IFCN imzacısı olarak ağa üye olmakta ve dolayısıyla IFCN imzacısı rozeti almaya hak kazanmaktadır. Platforma üye olanların üyelikleri

yıllık olarak yapılmakta ve aynı yılın sonunda gerekli koşulları sağlayan platformların üyelikleri güncellenmektedir (IFCN, 2024). Mayıs 2024 itibarıyla IFCN'e üye 195 doğrulama platformunun 160'ı onaylanmış imzacısı konumunda, 19'unun süresi dolmuş ve 16'sının da üyelik yenileme işlemleri devam etmektedir (IFCN, 2024). Türkiye'den ise bu doğrulama ağına üye olan 3 platform bulunmaktadır. Bunlar üye oldukları tarih sırasına göre *Doğruluk Payı*, *Teyit* ve *Doğrula* adlı kuruluşlardır. IFCN'in internet sitesinde yer alan bilgiye göre söz konusu üç doğrulama platformu, Dr. Sarphan Uzunoğlu tarafından değerlendirilerek onaylanmıştır. *NewsLabTurkey*'in kurucusu olan Uzunoğlu, çeşitli üniversitelerde dersler vermekte ve çeşitli uluslararası sivil toplum örgütlerine danışmanlık yapmaktadır (NewsLabTurkey, 2024). Resmî sitesinde yer alan bilgiye göre NewsLabTurkey, "Türkiye gazetecilik endüstrisindeki kurumsal ve bireysel aktörlere ve geleceğin gazetecilerine, gazetecilik pratikleri konusunda eğitim vermeyi ve onları alandaki gelişmelerden haberdar etmeyi amaçlamaktadır." Dijital Medya Araştırmaları Derneği çatısında faaliyetlerini yürüten kuruluş, The Guardian Foundation, SIDA, İsveç Enstitüsü ve İsveç Başkonsolosluğu gibi kurumlar tarafından da fonlanmaktadır.

Daha önce de ifade edildiği üzere *Doğruluk Payı*, 5 Haziran 2017 yılında Türkiye'de ilk IFCN üyesi olan kuruluş olmuştur. Aradan geçen kısa bir zaman

sonra 25 Temmuz 2017'de *Teyit.org*, IFCN ilkelerini tanımış ve tamamlamıştır. Son olarak *Doğrula* platformu ise 21 Eylül 2022 tarihinde IFCN ilkelerini tanıyarak üyeliği almış ve Şekil 1'de yer alan rozeti almaya hak kazanmıştır.

Uluslararası Doğruluk Kontrol Ağı (IFCN) gibi doğrulama/teyit platformları üzerinde otorite sahibi olan bir diğer kuruluş ise Avrupa Uluslararası Doğruluk Kontrolü Standartları Ağı'dır (European Fact-Checking Standarts Network-EFSCN). Kuruluş, resmi internet sitesinde kendisini "Avrupalı Teyitçilerin Sesi" olarak tanımlamaktadır (EFSCN, 2024). Üyelerine bilgi, araştırma ve görüş alışverişinde bulunabilecekleri ve iş birliği yapma fırsatları bulabilecekleri olanaklar sunan Kuruluş, ayrıca üyelerine düzenli eğitim ve mentorluk fırsatları, yıllık 1 konferans, taciz ve diğer tehditler gibi olumsuz durumlarla karşı karşıya kalanlar için çeşitli destekler sağlamaktadır. Yine IFCN gibi bu Kuruluşa da üye olmak için belirli kriterlerin sağlanması şartı bulunmaktadır. Türkiye'den bu platforma üyeliği kabul edilen kuruluşlar *Teyit.org* (25.05.2023 ve *Doğrula* (13.07.2023) platformlarıdır. IFCN üyeliği bulunan *Doğruluk Payı*'nın EFSCN kuruluşuna üye olmadığı anlaşılmaktadır (European Fact-Checking Standarts Network [EFSCN], 2024).

Şekil 1

Türkiye'de 2024 Yılı İtibarıyla IFCN Aktif Üyeliği Bulunan Doğrulama Platformları

Kaynak: (IFCN, 2024)

Tablo 1

Türkiye'de Faaliyet Yürüten Doğrulama Platformları

Platformun Adı	Yayın Yeri ve Tarihi	IFCN Üyeliği	EFSCN Üyeliği
Bilim Kazanı	-/-	Yok	Yok
Dezenformasyonla Mücadele Merkezi	Ankara/2022	Yok	Yok
Anadolu Ajansı Teyit	Ankara /2022	Yok	Yok
Doğrula	İstanbul/ -	Aktif üye	Aktif üye
Doğruluk Payı	İstanbul/ 2014	Aktif üye	Yok
Doğruluğu Ne	Konya/-	Yok	Yok
Evrım Ağacı	Ankara/2010	Yok	Yok
Fact- Checking Turkey	İstanbul/2015	Yok	Yok
Günün Yalanları	İstanbul/2015	Yok	Yok
Malumatfuruş	-/2015	Yok	Yok
Teyit	Ankara/2015	Aktif üye	Aktif üye
Yalansavar	ABD/2009	Yok	Yok

Kaynak: Yazar tarafından platformların veri tabanlarından oluşturulmuştur.

Doğruluk Payı, *Teyit* ve *Doğrula* dışında Türkiye menşeli faaliyet yürüten 9 teyit/doğrulama platformu daha bulunmaktadır. Bunlardan Harvard Üniversitesi'nde öğrenim gören bir grup Türk kökenli öğrencinin kurduğu *Bilim Kazanı* adlı platformu kuranlar, kendilerini “*asılsız haberler ve çevrimiçi söylentilere odaklananlar*” olarak tanımlamaktadırlar (Bilim Kazanı, 2024). Diğer doğrulama platformlarından farklı olarak haberler üzerinden değil de “köşe yazarlarını yanıtlama” girişimi amacıyla kurulan *Malumatfuruş* ise belirli tematik konulara odaklandığını dile getirmektedir (Malumatfuruş, 2024). ABD'nin Palo kentinde yaşayan, kendilerini “eleştirel düşünce ve bilim tutkunları” olarak tanımlayan gönüllüler tarafından oluşturulan *Yalansavar* adlı platformun ise kuruluş gayesi, “*muhtelif asılsız iddiaları irdelemek ve bireylere eleştirel düşünme yetisini kazandırarak sağlıklı bir toplum inşa etmek*” şeklinde açıklanmaktadır (Yalansavar, 2024).

Evrım Ağacı platformu ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nde, Biyoloji ve Genetik Topluluğu altında bir öğrenci grubu olarak kurulmuştur. Grup, “*Evrimsel biyoloji konularını önce kendi aralarında öğrenmek, sonrasında diğer öğrencilere öğretmek ve halk arasında konuyla ilgili yanlış bilgileri düzeltmek*” amacıyla

yola çıkmıştır. “*Karanlığı Bilimle Fethet*” sloganını kullanan platform, kendisini bir ‘bilim anlatıcılığı mecrası’ olarak tanımlamaktadır (Evrım Ağacı, 2024) *Doğruluğu Ne* platformunun kurucusu ise Konya Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Selman Selim Akyüz'dür. Platformun hedefleri arasında “*gerçeğin ortaya çıkarılmasına hizmet etmenin yanında, toplumda medya okuryazarlığı bilincinin artırmak ve iletişim fakültesi öğrencilerinin doğrulama alanında eğitim almasına destek olmak*” yer almaktadır. Platformun çalışanları gönüllülerden oluşmaktadır. Platformun internet sitesinde herhangi bir kurum ya da siyasi örgütlenmeyle bağlantısı bulunmadığı vurgulanmaktadır.

Ayrıca söz konusu platform, Haber ve İletişim Araştırmaları Derneği (HABİD) ile iş birliği yapmakta ve internet sitesiyle ilgili giderlerin bu dernek tarafından karşılandığı açıklanmaktadır (Doğruluğu Ne, 2024). “Bosphorus Global-Küresel” projesi olarak tanımlanan “*Günün Yalanları*” ile “*Fact-Checking Turkey*”in ise Türkiye'de yayınlanan haberlerden ziyade, dış basında Türkiye hakkında yapılan haberlerin doğruluk kontrolünü yapan platformlar olduğu anlaşılmaktadır (Fact-Checking Turkey, 2024).

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı bünyesinde 2022 yılında kurulan *Dezenformasyonla Mücadele Merkezi (DMM)* ise diğer doğrulama platformlarından farklı olarak kamu girişimleriyle kurulan bir platform olmasıyla öne çıkmaktadır. Yalan haberlerle mücadele etme gayesiyle kurduğu ifade edilen DMM'nin, yurtdışında ve yurtiçinde meydana gelen komplo teorilerinin ve algı operasyonlarının erken aşamada tespitine yönelik araştırmalar yürüttüğü ifade edilmektedir (DMM, 2024). Yine 2022 yılında faaliyetlerine başlayan *Anadolu Ajansı (AA) Teyit Hattı* da DMM gibi kamu girişimiyle kurulan bir platform olma özelliği taşımaktadır. Kuruluşun amacı "*Toplumun bilgi havuzunu kirleten kaynakları kurutmak hem kamuoyunun medya okuryazarlık reflekslerini geliştirmek hem de kötü niyetli içerik üreticilerine karşı bir bilinç oluşturmak*" olarak açıklanmaktadır (AA, 2024).

Bu çalışmanın örneklemini teşkil eden Uluslararası Doğruluk Kontrol Ağı'nın Türkiye'deki ilk üyesi *Doğruluk Payı*, İzlemedeyiz Derneği' bünyesinde 2014 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Platformun kuruluş amacı internet sitesinde, "*gündeme dair söylemler, aldatmalar, çarpıtmalar ve doğru/yanlış arasında siyasi okuryazarlık artırmak*" şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca platform IFCN'in kurucu danışma kurulu üyelerindedir (Doğruluk Payı, 2024). *Teyit.org* ise 2015 yılında Mehmet Atakan Foça tarafından kurulmuştur. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan Foça'nın gazetecilik tecrübesi de bulunmaktadır. Foça, gazeteciler için dijital veriyi doğrulama teknikleri, veri gazeteciliği, gazeteciler için sosyal medya ve arama pratikleri gibi konularda araştırmalar yapmaktadır (DijitalAgeSumbit, 2024). *Teyit.org'un* amacı ise medyanın gündeme getirdiği şüpheli bilgileri birçok kaynaktan doğrulama yaparak gerçeğe ulaştırmak olarak açıklanmaktadır. Platform, eleştirel düşünmeyi ve dijital okuryazarlığı önemsediğini vurgulamaktadır (Teyit.org, 2024).

Son olarak 2022 yılında IFCN üyeliğini, 2023 yılında ise EFSCN üyeliğini alan ve Dijital Toplum Araştırmaları Derneği'nin üst kuruluşu olarak kurulan *Doğrula* platformu, kendisini kâr amacı gütmeyen editoryal anlamda bağımsız bir yayıncı olarak sunmaktadır (Doğrula.org, 2024).

Anlaşılabileceği üzere teyit/doğrulama hizmeti verme hedefiyle dünyada ve Türkiye'de devlet ya devlet dışı organizasyonlar tarafından kurulan çok sayıda platform bulunmaktadır. Ancak bu platformların pek çoğu, bu ekosistemde bir otorite olarak ortaya çıkan IFCN ve EFSCN kuruluşlarının sunduğu kriterleri karşılayamamaktadır. Bu noktada doğrulama platformlarının güvenilirliği ve şeffaflığı tartışmaya açılmaktadır. Öte yandan doğrulama platformlarını denetleme misyonu üstlenen IFCN ve EFSCN'nin güvenilirliği ve denetlenebilirliği de yine başka bir soru işareti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fon ve Hibe Programları: Parayı Verenin Dündüğü mü Çalınıyor?

Hakikati aramayı ve insanları doğru içerikle buluşturmayı kendilerine misyon edindiğini ifade eden teyit/doğrulama platformları, toplum merkezli bir anlayışı benimsediklerini öne sürmektedirler. Bu platformlar, işleyiş sürecinde öncelikle geleneksel ve dijital medyada yer alan içerikleri gözden geçirerek 'doğrulanma ya da yanlışlanma' ihtiyacının oluşup oluşmadığına karar vermektedirler. Her dakika devasa miktarda içeriğin paylaşıldığı bir ekosistemde tüm içeriklerin teyit edilmesi mümkün olmadığı için söz konusu kuruluşlar, belirli kıstaslar çerçevesinde teyit edilecek içeriği seçmekte ve incelemektedirler.

Teyit/doğrulama platformlarının tarama, seçme, araştırma ve yayınlama süreçlerinin nasıl işlediği daha önce de belirtildiği üzere IFCN imzacısı olan kuruluşların internetsitelerinde beyan edilmektedir. Örneğin *Teyit.org'un* internet sitesinde yer alan

1 Merkezi İstanbul'da bulunan Dernek, 16 Ocak 2014 tarihinde kurulmuş ve ilk dönemde 'Ortak Gelecek İçin Diyalog Derneği' ismini kullanmıştır. Derneğin ismi 30 Haziran 2017 tarihinde gerçekleşen 2. Olağanüstü Genel Kurul sonrasında, üyelerinin oy birliği ile aldığı kararla 'İzlemedeyiz Derneği' olarak değiştirilmiştir. (<https://tr.linkedin.com/company/i%CC%87zlemedeyiz>, (Erişim Tarihi: 17.07.2024).

bilgiye göre kuruluş, internet kullanıcılarının kendilerine ulaştırdığı ya da editörlerin her gün yaptıkları taramalar sonucunda şüpheli olduğuna inandıkları içerikleri toplayarak tarama işlemini gerçekleştirmektedir. Tarama işleminin ardından da seçme ve önceliklendirme işlemine geçilmektedir. Bu evrede toplanan iddiaların somut delillere dayandırılarak doğrulanabilir olup olmadığına bakılmakta ve eğer “*kişiler arası konuşmalar, yorumlar, varsayım ya da gelecek öngörüsü içeren iddialar ile izi sürülemeyecek kadar geçmiş tarihte yaşanmış olaylar*” ise bu içerikler elenmektedir. Doğrulanabilir iddialar ise viralite (yaygınlık), önem ve aciliyet kıstasları üzerinden önceliklendirilmektedir. Buna göre eğer şüpheli bir içerik internet kullanıcıları arasında hızla yayılmışsa (virallik); bireyler, topluluklar, gruplar, sistemler, haklar veya demokrasinin etkilenmesine sebep olabilecek tehlikede ise (önem) ve kriz anlarında hızla doğrulanması gereken bir nitelik taşıyorsa (aciliyet) öncelik bu içeriğe verilir. Kriterler dışında kalan içerikler ise arşivlenerek yayın kriterlerini karşılar hale geldiğinde incelenir (Teyit.org, 2024).

Doğruluk Payı'nın internet sitesinde yer alan “Metodoloji” sekmesinde de seçme ve inceleme işleminin nasıl işletildiği bildirilmektedir. Buna göre; platform çatısı altında çalışan editörlerin sosyal medya taraması sonucu şüpheli olduğu düşünülen ve sosyal medya kullanıcıları tarafından şüpheli olarak bildirilen içerikler bir havuzda biriktirilmekte ve ardından içeriklerin tarafsız ve nesnel kaynaklarca kontrol edilebilir olup olmadığı irdelenmektedir. Diğer evrede ise paylaşımların yayılım sıklıkları ve yayılma potansiyelleri göz önünde bulundurularak önceliklendirme sürecine geçilmektedir. Daha sonra da kontrol aşaması işletilmektedir (Doğruluk Payı, 2024). Görüldüğü üzere iki kuruluşun da tarama ve seçme süreçlerinin nasıl işlediği benzer ifadelerle açıklanmaktadır. Şüpheli içerikler, platformların editörleri tarafından ya da internet kullanıcıların bildirimleri aracılığıyla tespit edilmekte ardından da yayılma hızı, önemi ve aciliyeti gibi kriterler baz alınarak inceleme işlemi başlatılmaktadır. Bu ifadelere bakıldığında sürecin başat aktörünün editörler olduğu

anlaşılmaktadır. Bir iddianın yayılma hızının teyit edilmesi için yeterli olup olmadığına, ne kadar önemli ve acil olduğuna ilişkin nihai karar editörler tarafından alınmaktadır. Bu noktada editörlerin birer eşik bekçisi rolü üstlendiğini söylemek de yanlış olmayacaktır. İletişim çalışmalarında önemli bir yeri bulunan eşik bekçiliği modeli ile enformasyon üzerindeki bir takım seçme, eleme, çerçeveleme, düzenleme ve dağıtım işlevlerine vurgu yapılmaktadır. Eşik bekçileri, hedef kitleye hangi enformasyonun sunulacağına ve bu enformasyonun nasıl çerçevelemeceğine karar veren kişiler olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle eşik bekçilerinin temel görevi, mesajları belirli süzgeçlerden geçirerek hedef kitleye ulaştırmaktır.

İlk kez Kurt Lewin tarafından kullanılan ve David Manning White tarafından iletişim ve gazetecilik çalışmalarına uyarlanan eşik bekçiliği modeline göre; mesajı seçme ve çerçeveleme sürecinde editörün kişisel değerlerinin yanı sıra çalıştığı kurumun yayın politikası, kurumun ekonomik ve politik eğilimleri ve kitle iletişim aracının türü gibi çeşitli parametreler etkili olmaktadır (Özçetin, 2021: 151-153). Bu kapsamda teyit/doğrulama platformlarının aldıkları hibe ve fonların yayın politikalarına etki edebilme ihtimalinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hibe ve fon üzerinden kurulan iş birliklerinin pek de iyimser olmadığına dikkat çeken analizlere de rastlanılmaktadır. Örneğin Gazeteci Jacob Siegel'e (2022, 68) göre Meta (Instagram, Facebook,) veya TikTok gibi tecimsel dijital medya şirketleri, doğrulama platformları ile iş birliği yaparak hem kendilerini masum bir şekilde sunmakta hem de platformlarda çalışan gazetecileri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Gazeteci Siegel, makalesinde bu çalışmayla da doğrudan bağlantılı olan doğrulama platformlarının fonlanması ile ilgili önemli eleştiriler sunmaktadır. Siegel'e (2022) göre *Doğruluk Payı'nın* da imzacısı olduğu ve rozetini taşıdığı IFCN, Poynter Enstitüsü'nün bir bölümü olarak 2015 yılında kurulmuştur. Poynter Enstitüsü'nün finansmanı ise ABD hükümeti, Silikon Vadisi ve siyasi konuları kendilerine temel gündem edinen kuruluşlardır. Ayrıca IFCN'nin ilk

finansmanları ABD destekli Google, Facebook ve George Soros'un Açık Toplum Vakıfları'dır. Açık Toplum Vakıfları, kendisini yıllık bütçesi 1 milyar doların üzerinde olan ve "insan hakları, adalet ve hükümetlerin hesap verebilirliği konularında çalışan gruplar için" özel fonlar sağlayan dünyanın en büyük fon sağlayıcısı olarak tanıtmaktadır. 120'nin üzerinde ülkede faaliyet gösteren Vakıf, 2018 yılında hükümet ile yaşadığı problemler nedeniyle Türkiye'deki faaliyetlerini durdurduğunu vurgulamaktadır (Açık Toplum Vakıfları, 2024).

Daha önce de ifade edildiği üzere IFCN, imzacısı olarak kabul ettiği platformlardan hibe ve fon ilişkilerini açıkça internet siteleri üzerinden ilan etmelerini ve bu fon ve hibelerin teyitlere etki etmediğini beyan etmelerini istemektedir. Çalışmada analiz edilen *Doğruluk Payı* da bir IFCN üyesi olarak gelir kaynaklarını ve partnerlerini internet sitesi üzerinden ilan etmiştir. Buna göre platform, Meta şirketi ile ticari faaliyetler yürütmekte ve Poynter Esntitüsü ile İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'ndan hibeler alarak gelir elde etmektedir.

Dr. Saphan Uzunoğlu'nun kurucusu olduğu *NewsLabTurkey*'e mali destek sunduğu bilinen İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'nun, Uzunoğlu'nun onayıyla IFCN'e üye olan *Doğruluk Payı*'na da mali destek vermesi burada özellikle dikkat çekmektedir. Başkonsolosluğun resmi internet

sitesinde; Türkiye'de cinsiyet eşitliği, demokrasi ve insan hakları konularında sivil topluma destek verildiği belirtilmektedir. Ancak Başkonsolosluğun hibe ve fon sağladığı kuruluşların isimleri ve fon/hibe verirken belirlediği kriterlerin detayları aynı web sitesinde beyan edilmemektedir. Diğer taraftan Başkonsolosluğun hedefleri arasında Türkiye pazarındaki İsveçli şirketleri desteklemek, İsveç'in kültürünü ve değerlerini tanıtmak, İsveç Hükümeti'ni İstanbul'da temsil etmek ve Türkiye'den İsveç'e gitmek isteyenlerle vize, ikamet, çalışma izni gibi konularda ilgilenmek bulunmaktadır (İsveç İstanbul Başkonsolosluğu, 2024). Anlaşılabacağı üzere Başkonsolosluk, Türkiye'de geleneksel diplomasi faaliyetlerinin yanı sıra kamu diplomasisi faaliyetleri de yürütmektedir. Başkonsolosluğun sivil topluma mali destek sunması da kamu diplomasisi çerçevesinde ele alınabilir. Zira bu tür desteklerle Türkiye kamuoyunda olumlu bir İsveç imajı oluşmasının hedeflendiği görülmektedir.

İsveç İstanbul Başkonsolosluğu'nun *Doğruluk Payı*'na mali destek sunması bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak değerlendirildiğinde, platformun İsveç ile ilgili teyitlerine şüpheyle yaklaşmak gerekmektedir. Zira bu teyitler üzerinde İsveç Başkonsolosluğu'nun etkisinin olup olmadığı ve teyitlerin bağımsız, objektif bir şekilde yapıp yapılmadığı sorusu akıllara gelmektedir. Poynter Enstitüsü'nde medya iş geliştirme uzmanı olarak

Şekil 2

Doğruluk Payı Platformunun Gelir Kaynakları

Kaynak: (Doğruluk Payı, 2024)

görev yapan Rick Edmonds'un "Belirli bir konu için hibe kabul ediyorsanız ve sınırlı sayıda yeriniz ya da muhabiriniz varsa, hibenin gündemi şekillendirmesine izin vermiş olursunuz" (D'Amato, 2019) şeklindeki söylemi de bu varsayımı destekler niteliktedir.

Yöntem

Teyit/doğrulama platformlarının, dijital çağda bilgi güvenilirliğini sağlamak için kritik bir rol oynadığı öne sürülmektedir. Ancak bu platformların etkili ve güvenilir olabilmeleri için tarafsızlık, şeffaflık ve yeterli kaynaklara sahip olmaları gerekmektedir. Brandtzaeg ve Folstad'ın (2017) yaptığı araştırmaya göre, doğrulama platformları halk tarafından genellikle yararlı bulunmakta ancak bu platformlara karşı yeterli bir güven ortamı oluşmamaktadır. Nitekim araştırmada, doğrulama platformlarının sahiplerinin kimliği, finansal özellikleri, amaçları ve doğrulama süreçlerinin ne derece açık ve şeffaf yapılabildiği ile ilgili güvenilirlik kaygıları konusunda temel kıstasların dikkate alındığı anlaşılmaktadır. Söz konusu platformların 'ekonomik bağımlılık' ve 'politik yanlılık' göstergeleri bu güvenilirlik sorununun esas öncülü olarak sunulmaktadır.

Buradan hareketle bu araştırmanın da temel amacı, teyit/doğrulama platformlarının teyit etmek adına gündemlerine aldıkları içerikleri seçerken fon veya hibe programı üzerinden ilişki kurdukları kuruluşların etkisi altında kalıp kalmadıklarını irdelemektir. Amaçlı örnekleme yöntemi çerçevesinde Doğruluk Payı-İsveç İstanbul Başkonsolosluğu ilişkisi temel alınarak platformun İsveç ile ilgili doğruladığı ya da yalanladığı içerikler nitel içerik çözümlemesi ile analiz edilecektir.

Nitel içerik çözümlemesi, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan yöntemlerden bir tanesidir ve karmaşık sosyal fenomenlerin anlaşılmasında etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu teknikle verilerin derinlemesine incelenmesi ve yorumlanması, araştırmacılara anlamlı ve zengin bilgiler sunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008: 228). Nitel çalışmalarda sıklıkla kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi de en genel ifadeyle sınırlı kaynakların etkin bir şekilde kullanılması

adına araştırma hedefleri doğrultusunda bilgi bakımından zengin vakaların belirlenerek analiz edilmesi için kullanılan bir tekniktir (Yağar, Dökme, 2018: 4). Bu kapsamda Doğruluk Payı platformunda İsveç ile ilgili yapılmış teyitler, çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada Doğruluk Payı'nın web sitesinde yer alan arama bölümüne "İsveç" yazılacak ve çıkan teyitler sırayla analize tabi tutulacaktır. Nitekim analiz sürecinde de aşağıdaki soruların yanıtları aranacaktır:

1. İsveç Başkonsolosluğu'nun fon ve hibe destekleri göz önünde bulundurulduğunda Doğruluk Payı, sosyal medyadaki İsveç ile ilgili içerikler konusunda nasıl bir seçme işlemi uygulamaktadır?
2. Doğruluk Payı'nın İsveç konulu teyitleri, Türkiye'de olumlu bir İsveç imajı oluşmasına katkı sunacak ve İsveç ile ilgili oluşması muhtemel olumsuz bir algının önüne geçebilecek bir nitelik taşımakta mıdır?

Bu sorular göz önünde bulundurularak yapılan analiz neticesinde İsveç İstanbul Başkonsolosluğu ile Doğruluk Payı arasındaki işbirliğinin, platformun politikasına yansıyor yansımadığı yorumlanacaktır.

Bulgular ve Analiz

Doğruluk Payı platformunun internet sitesinin arama kısmına 'İsveç' yazıldığında toplam 13 adet içerikle karşılaşılmaktadır. İsveç ile ilgili ilk içerik, 23 Eylül 2020 tarihinde "İsveçli Papazın Müslüman Olduğu ve İsveç Hükümeti'nin Tekrar Hristiyan Olması İçin 10 Milyon Euro Teklif Ettiği İddiası Doğru mu?" başlığıyla yayımlanmıştır. Son içerik ise 4 Nisan 2024 tarihinde yayınlanan "İsveç'te Kuran'ı Kerim'i Yakan Salwan Momika'nın Norveç'te Ölü Bulunduğu İddiası Doğru mu?" başlıklıdır. Öte yandan 5 ve 24 Mayıs 2023 tarihlerinde "İsveç, PCR Testi Yapmayı Durdurdu mu?" başlıklı teyitler yayınlanmıştır. Ancak iki teyidin içeriği aynı olmakla birlikte 5 Mayıs 2024 tarihli teyit eksik bırakılmıştır. Bu kapsamda editoryal bir hata olduğu varsayılarak 5 Mayıs tarihli içerik çalışmada analize tabi tutulmamış, sadece 24 Mayıs tarihli içerik ele alınmıştır. Nitekim çalışma kapsamında analiz edilen içeriklerin başlıkları ve teyitlerin sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2

İsveç ile İlgili Teyitlerin Başlıkları

İsveç ile İlgili Teyitlerin Başlıkları	Sonuç
İçerik 1: "İsveçli Papazın Müslüman Olduğu ve İsveç Hükümeti'nin Tekrar Hristiyan Olması İçin 10 Milyon Euro Teklif Ettiği İddiası Doğru mu?" (23 Eylül 2020)	Kısmen Yanlış
İçerik 2: "Fotoğraftaki Tren Bekleyen Kişi, İsveç Çalışma Bakanı mı?" (21 Ekim 2020)	Kısmen yanlış
İçerik 3: "İsveç, PCR Testi Yapmayı Durdurdu mu?" (24 Mayıs 2021)	Yanlış
İçerik 4: "Video, İsveçli Karikatürist Lars Vilks'in Öldüğü Kazaya mı Ait?" (18 Ekim 2021)	Yanlış
İçerik 5: "Polonya, İsveç ve Norveç Chemtrails ile Avrupa'yı Enfekte Ettikleri İçin DSÖ'yü Dava mı Etti?" (10 Mart 2022)	Yanlış
İçerik 6: "Video İsveç'teki Parçalı Güneş Tutulmasını mı Gösteriyor?" (25 Ekim 2022)	Yanlış
İçerik 7: "Video İsveç Ordusunun Askeri Geçit Törenini mi Gösteriyor?" (27 Ocak 2023)	Yanlış
İçerik 8: "Video İsveç'te Kuran Yakan Kişiye mi Ait?" (28 Şubat 2023)	Yanlış
İçerik 9: "Dünyadaki İlk Elektrikli Yol İsveç'te mi Hayata Geçti?" (22 Mayıs 2023)	Doğru
İçerik 10: "İsveç'in "seksi spor olarak kabul ettiği" ve "Avrupa Seks Şampiyonası" Düzenleyeceği ile İlgili İddialar" (15 Haziran 2023)	Yanlış
İçerik 11: "Video İsveç'te Eylem Yapan İslam Destekçilerini mi Gösteriyor?" (3 Temmuz 2023)	Yanlış
İçerik 12: "İsveç'te Kuran'ı Kerim'i Yakan Salwan Momika'nın Norveç'te Ölü Bulunduğu İddiası Doğru mu?" (4 Nisan 2024)	Yanlış

Kaynak: Yazar tarafından platformların veri tabanlarından oluşturulmuştur.

İçerik 1: Platformun yazarlarından Berna Büyükbayrak tarafından yapılan teyitte, öncelikle söz konusu iddia, genel hatlarıyla anlatılmış ve iddianın 500 binden fazla görüntülenmeye ulaştığı belirtilmiştir. Ancak bu iddiayı platformun neden teyit etme ihtiyacı duyduğuna ilişkin doğrudan hiçbir açıklamada bulunulmamıştır. 500 binden fazla görüntülenmeye ulaşan her içerik, platform tarafından teyide tabi tutulmakta mıdır? 8 milyarı aşkın kullanıcının bulunduğu bir ekosistemde, 500 bin görüntülenmeye ulaşan çok fazla içerik bulunmaktadır. Bunların tamamının teyide tabi tutulması pek mümkün olmayacaktır. Bu noktada içerik,IFCN'in "StandartlaraBağlılıkveMetodolojinin Şeffaflığı" ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Zira daha önce de belirtildiği üzere söz konusu ilkeye göre içeriğin neden seçildiği hususu okur ile çok açık bir şekilde paylaşılmalıdır.

İddia, genel hatlarıyla anlatıldıktan ve İsveçli Papaz'ın Müslüman olduğu doğrulandıktan sonra "Müslüman Olan Eski Papaz İçin İsveç Hükümeti Geri Çağrıda Bulundu mu?" sorusu ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Bu kısımda ise Doğruluk Payı'nın "İsveç Hükümeti'nin papaz yeniden

Hristiyan olması için 10 milyon Euro teklif ettiğine dair herhangi bir bulguya ulaşamadığı" vurgulanmıştır. Buradan da yola çıkılarak iddia, "kısmen yanlış" kategorisine alınmıştır. Herhangi bir bulguya ulaşılammış olmanın iddianın yanlış olacağı anlamını taşıyıp taşımayacağı ise tartışılmaya muhtaçtır.

İsveç Hükümetinin Müslüman olan birisine yeniden Hristiyan olması için 10 Milyon Euro ödediği iddiası, Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Türkiye'de, İsveç'e dair negatif bir algı oluşturacaktır. Bu noktada söz konusu teyitin, İsveç'e dair Türkiye'de olumsuz bir tutum oluşmasını engelleyecek bir nitelik taşıdığını söylemek de yanlış olmayacaktır.

İçerik 2: Yine Berna Büyükbayrak tarafından yapılan teyit, bir Facebook sayfasının 13 Ekim 2020 tarihinde yaptığı ve "tren istasyonunda treni bekleyen kadının İsveç Çalışma Bakanı olduğu" yönündeki iddiaya odaklanmaktadır. Söz konusu iddiaya göre Çalışma Bakanı ise Ylva Johansson, elinde bir sandviç ile iş çıkışı tren istasyonunda beklemektedir. Teyitte öncelikle

İsveç'in mevcut Çalışma Bakanının Eva Nordmark olduğu, Johansson'ın 2014-2019 yılları arasında bu göreve bulunduğu belirtilmiştir. Teyide göre fotoğraftaki kişi Johansson'dır ve fotoğraf 6 Kasım 2018'de Johansson'ın doğrulanmış Instagram hesabından alınmıştır. Ayrıca fotoğraf, başkent Stockholm'den paylaşılmamış, Kronoberg bölgesinde düzenlenen bir toplantıdan sonra Alvesta İstasyonu'nda çekilmiştir. Buradan hareketle de teyit, "kısmen yanlış" olarak kategorize edilmiştir. Teyide göre paylaşım güncel olmaması ve istasyonun yanlış belirtilmiş olması hatalıdır. Ancak tarihlerden anlaşılacağı üzere fotoğraf, Johansson'ın bakanlık yaptığı dönemde kendi sosyal medya hesabı üzerinden paylaşılmıştır.

İddia her ne kadar "kısmen yanlış" olarak nitelendirilsede İsveç için "modern" ve "gösterişten uzak" bir ülke imajı çizmektedir. Pek çok ülkede bakanlar lüks araçları ve korumalarıyla gündeme gelirken İsveç'te bir bakanın elinde sandviç ile tren bekleyebildiği mesajı işlenmektedir. Bu da yine İsveç'in imajına katkı sunacak niteliktedir. Diğer taraftan bu paylaşım da iddianın neden teyide/doğrulamaya muhtaç olduğu açıkça beyan edilmemiştir.

İçerik 3: *Doğruluk Payı* platformu, 24 Mayıs 2021 tarihinde "İsveç'in PCR testi yapmayı durdurduğu" iddiasını gündeme getirmiştir. Teyit, platformun yazarı Ceren Satıl tarafından yapılmıştır. 20 Mayıs 2021 tarihinde sosyal medyada ortaya atılan iddianın neden teyit edildiği sorusunun yanıtı, bu içerikte de yine verilmemiştir.

Teyide göre iddianın kaynağı streetloc.com adlı bir haber portalıdır. Teyitte İsveç Halk Sağlığı kurumunun açıklaması temel alınarak iddianın "yanlış" olduğu vurgulanmaktadır. Teyide göre İsveç'te Covid-19 semptomları olan ve 6 yaş üzerindeki herkese test yapılmaktadır. Ancak bir kişinin virüsü bulaştırıp bulaştırmadığı belirlemek için bu test kullanılmamaktadır. Bir kişinin enfekte olduktan haftalar ya da aylar sonra pozitif olabileceğine ancak bu durumun enfekte olan kişinin bulaştırıcı olacağı anlamına gelmeyeceğine vurgu yapılmaktadır.

Nitekim genel anlamıyla İsveç'in imajına zarar verebilecek bu iddianın da yalanlanmış olması göze çarpmaktadır.

İçerik 4: 18 Ekim 2021 tarihli söz konusu teyit, platformun yazarlarından Murat İltir tarafından yapılmıştır. İddiaya göre; bir Facebook hesabı tarafından 9 Ekim 2021 tarihinde bir trafik kazasına ait video paylaşılmış ve videonun Hz. Muhammed ile ilgili tepki çeken karikatürler yapan İsveçli karikatürist Lars Vilks'in öldüğü kazaya ait olduğu öne sürülmüştür. Teyit kısmında Lars Vilks'in bir trafik kazasında öldüğü ancak söz konusu videonun o kazaya ait olmadığı çeşitli deliller üzerinden açıklanmıştır. Ayrıca içerikte Vilks'in 2007 yılında çizdiği Hz. Muhammed karikatürleriyle dünyada gündem olduğu, İslam dünyasında büyük tepkiyle karşılandığı, El Kaide terör örgütünün Vilks'in başına 100 bin dolar ödül koyduğu anımsatılırken dönemin İsveç Başbakanı Fredrik Reinfeld'in olayların durulmasını sağlamak için 22 Müslüman ülkenin büyükelçileri ile toplantı düzenlediği de vurgulanmıştır.

Teyit içerisinde olayın arka planı sunulurken dönemin İsveç Başbakanı Reinfeld'in ara bulucu rolü üstlendiğine dikkat çekilmesi burada göze çarpmaktadır. Bu bilgi, İsveç'e dair olumlu bir algı oluşturmaktadır.

İçerik 5: Platformun içerik üreticilerinden Simge Akkaş'ın 10 Mart 2022'de gündeme getirdiği teyitte, bir twitter hesabı tarafından, "*Polonya, İsveç ve Norveç, DSÖ'ye Avrupa'yı enfekte ettiği için dava açıyor. DSÖ'nün ihaneti bu. Gözaltına alınan pilotlar kimyasal pnömite neden olan bir kimyasal püskürtüklerini kabul etti.*" şeklindeki iddianın 1.200'ün üzerinde retweet ve 2.000'den fazla beğeni topladığı dile getirilmiştir. İlk olarak 2020 yılında Bulgarca bir paylaşım ile duyulan ve daha sonra farklı dillerde ve platformlarda gündeme geldiği belirtilen iddianın Reuters tarafından da incelendiği öne sürülmüştür. Analiz edilen diğer içeriklerde olduğu gibi bu paylaşımın da neden doğrulanma ya da yanlışlanmaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmemiştir. Gündeme gelen iddianın yayılım hızı, beğeni ve paylaşım durumu

gibi kriterlerin bu konuda referans alındığı şeklinde bir izlenimin olduğu söylenebilmektedir.

Doğruluk Payı, Chemtrails kavramını komplo teorisi olarak adlandırmış ve Chemtrails teorisini, uçakların ardında görülen ve chemtrails (kimyasal izler) olarak adlandırılan beyaz izlerin; arkasında hükümetlerin ve/veya kuruluşların bulunduğu gizli ve kötücül bir plana hizmet edilmesi olarak tanımlamıştır. Teyide göre, arama motorlarından hiçbir sonuç alınamayan ve herhangi bir kanıtı dayandırılmamış bu teoriye dayanan iddianın, Reuters'ta da haber yapılmadığı vurgulanmıştır. 'Yanlış' olarak kategorileştirilen paylaşımda, İsveç, Norveç ve Polonya hükümetlerinin chemtrails ile ilgili bir konuda haber yapmadıkları ve dava açmadıkları ileri sürülmüştür.

Komplo teorisi olarak ifade edilen ilgili teyitte, İsveç Hükümetinin bu iddialarla gündeme gelmesi ve yıpratılmasının önüne geçmek için bu şekilde bir yanlışlanmaya ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Ancak burada ilginç olan teyitte de söylendiği gibi konuyla ilgili İsveç'in ve diğer ülkelerin herhangi bir açıklama ya da haber yapmadığı bir ortamda *Doğruluk Payı'nın* İsveç Hükümetinin sözcüsü şeklinde bilgilendirmede bulunması, akıllara yine fon ve hibe ilişkisini getirmektedir.

İçerik 6: *Doğruluk Payı* platformu, 22 Ekim 2022 tarihinde "Parçalı güneş tutulmasının İsveç'te çok nadir görülen bir görüntüsü" iddiasını sayfasına taşımıştır. Platform yazarı Ceren Satıl'ın yaptığı teyit, İsveç'in merkezinde Vemdalen beldesinde kayak yapan Ludvig Lundin isimli bir İsveç vatandaşın çekmiş olduğu fotoğrafı Twitter'da paylaşmasının ardından gündeme gelen iddia ile ilgilidir.

Teyitte, ilk olarak güneş tutulmasına dair görsel ve metinsel bir izahta bulunulmuş ardından NASA'nın videoyla ilgili yaptığı açıklamaya yer verilmiştir. Söz konusu görüntünün atmosferik etki ve düşük kış güneşi etkisiyle oluştuğunun bilgisini veren paylaşımda, 'yanlış' kategorize edilen iddianın bilimsellikten uzak olduğuna dair bir de kaynak paylaşılmıştır. Platformun üst kısımda analiz edilen içerikler arasından en net ve açıklayıcı

teyitlerden bir tanesinin bu olduğu söylenebilir. Çünkü *Doğruluk Payı'nın* "Metodoloji" sekmesinde de ifade ettiği gibi içeriklerin tarafsız ve nesnel kaynaklarca kontrol edilebilir olup olmadığı gerçeği bu teyitte net bir şekilde görülmektedir.

Yine bu teyitte de iddianın pek çok sosyal medya hesabı ve internet sitesi tarafından paylaşıldığı belirtilmiş ancak net bir sayı verilmemiştir. Ayrıca bu teyidin neden yapılma ihtiyacı duyulduğuna dair açık bir beyanda da bulunulmamıştır. Başka bir ifadeyle içerikte; "*İddia pek çok sosyal medya hesabı ve haber siteleri tarafından paylaşıldı.*" cümlesi kullanılmakta fakat "iddianın pek çok sosyal medya hesabı ve haber siteleri tarafından paylaşıldığı için teyit edilmesi ihtiyacı duyulduğu" yönünde bir ifade yer almamaktadır. Bu noktada söz konusu teyidin de tam anlamıyla IFCN ilkesiyle bağdaşmadığı yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

İçerik 7: Platformun yazarlarından Emre Güngör tarafından yapılan teyitte, ilk olarak iddia genel hatlarıyla ortaya konmuş ve iddianın 200 bine yakın görüntülenme, 800 beğeni aldığı ifade edilmiştir. 7 Ocak 2023 tarihinde bir sosyal medya kullanıcısı tarafından paylaşılan "NATO'ya girmek isteyen İsveç'in askerî geçit töreni" şeklindeki iddia, Askerî geçit töreninde LGBT'li bireylerin kolluk kuvvetlerine eşlik ettikleri yönündedir.

Teyidin ilk bölümünde Stockholm'un Türkiye Büyükelçiliği önünde Kuran-ı Kerim'in yakılmasının ardından İsveç'e dair birçok iddianın sosyal medyada ortaya atıldığı belirtilmiştir. Stockholm'un Türkiye Büyükelçiliği önünde Sıkı Yön partisinin lideri Rasmus Paludan tarafından Kuran-ı Kerim'in yakılması olayı 21 Ocak 2023 tarihidir. Daha önce de belirtildiği üzere *Doğruluk Payı'nın* gündeme taşıdığı iddia ise 7 Ocak tarihinde yani Kuran-ı Kerim'in yakılmasından yaklaşık 14 gün önce paylaşılmıştır. Tarihler göz önünde bulundurulduğunda bu iddianın Kuran-ı Kerim'in yakılması olayından sonra ortaya atıldığı yönündeki söylem, gerçeklikle bağdaşmamaktadır. Neden 7 Ocak tarihli bir iddianın *Doğruluk Payı* tarafından 27 Ocak 2023

tarihinde teyit edildiğine yönelik de net bir yanıt bulunmamaktadır. Diğer taraftan Kuran-ı Kerim'in yakılması olayının ardından birçok iddianın ortaya atıldığı söylenmesine rağmen olayın üzerinden geçen 1 aydan fazla süreçte (28 Şubat 2023 tarihine kadar) sadece bir iddianın teyit edilmesi de ayrıca soru işareti barındırmaktadır. Eğer ifade edildiği gibi birçok iddia paylaşılmışsa neden sadece bu iddianın teyit edilmesi ihtiyacı doğmuştur? Diğer iddialar neden teyide tabi tutulmamıştır?

Doğruluk Payı platformumda ilgili içerik hakkında başlangıçta, İsveç'in LGBT'lilerin yasal güvenceleri konusunda dünyanın en önde gelen ülkelerinden olduğuna ve Avrupa tarafından yapılan endekse göre LGBT haklarında İsveç'in Avrupa'da 2022'de 6. sırada yer aldığına dair bilgi verilmiştir. Öte yandan eşcinsel bireylerin evlilikleri, evlat edinme durumları, asker olabilmeleri ve bu kişilerin arasındaki ilişkilerin halk tarafından yüzde 89 oranında desteklendiğine dair açıklamalarda bulunulmuştur. Teyidin bu kısmına kadar iddia edilen içerik hakkında herhangi bir izahta bulunulmamış, bunun yerine LGBT'nin İsveç'te meşruiyeti konusunda örnekler verilmiştir.

Nitekim açıklamaların bir sonraki kısmında, İsveç'in 2009 yılından itibaren bir yasayla beraber LGBT'lilere orduya katılabilme ve askerlerin /kolluk kuvvetlerinin onur yürüyüşlerine açık bir şekilde eşlik edebildiklerine dair bir bilgi paylaşılmıştır. Daha sonra "Video İsveç Ordusunun Askeri Geçit Törenini mi Gösteriyor?" başlığı altında teyit edilen videonun esasında 2022'de İsveç'in başkenti Stockholm'de düzenlenen EuroPride'ı gösterdiği söylenmiştir. Buradan hareketle de iddia, "Yanlış" olarak kategorize edilmiştir. Anlaşılacağı üzere ortaya atılan bu iddia da Türkiye kamuoyunda İsveç'e dair olumsuz algı oluşturacak bir nitelik taşımaktadır. *Doğruluk Payı* platformunda bu iddianın neden yalanlanma ihtiyacı duyulduğuna dair de yine açık bir ifade yer almamaktadır.

İçerik 8: *Doğruluk Payı* platformunun içerik üreticilerinden Tuncer Beyribey tarafından kaleme alınan teyit, bir Twitter hesabı tarafından 21 Ocak 2023 tarihinde yapılan bir video paylaşımıyla

ilgilidir. Paylaşımında İsveç'te bir kişinin Kuran-ı Kerim'i yaktığı iddia edilmektedir. Bu videonun ise 3 binden fazla görüntülenme aldığı dile getirilmektedir.

Teyidin ilk bölümünde "İsveç'teki Kur'an-ı Kerim Yakılması Olayı Nedir?" başlığı altında son dönemde sıkça ulusal ve uluslararası basına yansıyan olaylara değinilmiştir. Kuran yakma eylemini gerçekleştiren ismin "Danimarkalı aşırı sağ görüşü benimsemiş bir siyasi parti olan Stram Kurs'un lideri olan Rasmus Paludan" olduğu belirtmiş ve İsveç Başbakanının da olayı "saygısız bir davranış" olarak nitelendirdiği bilgisi verilmiştir.

Teyidin sonuç kısmında ise Kuran yakma görüntüsünün eski bir tarihte Danimarka'nın başkenti Kopenhag'da çekildiği belirtilmiştir. Nitekim kişinin Danimarkalı olduğunun vurgulanması, İsveç Başbakanının da tepki gösterdiğinin belirtilmesi ve söz konusu videonun İsveç'te değil Danimarka'da çekilmiş olduğunun dile getirilmesi İsveç'e dair olumsuz bir algı oluşmasını engelleyecek niteliktedir. Ayrıca diğer teyitlerde olduğu gibi bu teyitte de ilgili içeriğin neden doğrulanma ya da yanlışlanmaya ihtiyaç duyulduğuna dair bir açıklama yapılmamıştır.

İçerik 9: Yine Tuncer Beyribey tarafından yapılan teyit, bir Facebook sayfasının 17 Mayıs 2023 tarihinde yaptığı ve "*dünyanın ilk elektrikli yolu İsveç'te hayata geçiriliyor*" yönündeki iddiaya odaklanmaktadır. Sadece 160 kişi tarafından paylaşıldığı ifade edilen iddiada, İsveç hükümetinin yürürlüğe koyduğu ve elektrikli yol altyapısını değerlendirmek, planlamak ve uygulamak amacını taşıyan ERS Sistemi hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Elektrikli araçların giderken şarj olabileceği elektrikli yolların yapım projeleriyle ilgili açıklamada bulunan platformda, dünyada ilk elektrikli yol projesinin 2020 yılında İsveç'te başladığı ifade edilmiştir.

Söz konusu iddianın çok az kişi tarafından paylaşıldığı ve internet taramasında aksi yönde bir haberin olmamasına karşın platformun, neden böyle bir teyidi doğrulamaya ihtiyaç duyduğuna

dair bir açıklama görülememiştir. İçerik 2'de olduğu gibi bu paylaşımda da İsveç'in imajına katkı sunan ve dünyada rol model oynayan bir ülke profili çizildiği görülebilmektedir.

İçerik 10: *Doğruluk Payı* platformu, 15 Haziran 2023 tarihinde "seksi spor olarak kabul eden tek ülke İsveç'te Seks Federasyonu, Avrupa Seks Şampiyonası düzenleyeceğini söyledi" şeklindeki iddiayı gündemine almıştır. Söz konusu iddianın, 1.6 milyonun üzerinde görüntülenme, 3 binin üzerinde beğeni ve 600'den fazla paylaşım aldığı dile getirilmiştir. Platform yazarı Cansu Yılmaz'ın yaptığı teyitte ilk olarak, "İsveç'te seks, spor olarak kabul edildi mi?" başlıklı yazıda Dragan Bratic adlı bir kişinin, İsveç Seks Federasyonu oluşturduğunu ve örgütün Ocak 2023'te İsveç Spor Konfederasyonu'nun bir parçası olması için başvuru yaptığı dile getirilmiştir.

Konuyla ilgili basında çok fazla enformasyonun paylaşılmasının ardından İsveç Spor Konfederasyonu'na böyle bir başvurunun yapıldığı ancak bunun İsveç ve İsveç sporunu karalamak amaçlı olduğunu düşünülerek reddedildiği yönündeki resmi bir açıklamaya teyitte yer verilmiştir. Teyit içerisinde ayrıca İsveç Spor Konfederasyonu (RF) sözcüsü Anna Setzman'ın Nepal merkezli bir doğruluk kontrollü kurumunun editörü ile yazışmalarına değinilmiştir. Söz konusu yazışmada Setzman'ın editöre iddiayı yalanladığı belirtilmiştir. Buradan da hareketle "İsveç hükümetinin bu iddiaların yanlış olduğunu ortaya koymak için doğruluk kontrolü platformları ile açık iletişim kurduklarına" dikkat çekilmiştir. Nepal örneğinden de anlaşılacağı gibi İsveç devleti, kendisine yönelik yanlış haberlerin düzeltilmesi noktasında dünyada teyit/doğrulama platformları ile temas kurabilmektedir. İsveç'in doğruluk kontrolü platformlarına finans desteği sağladığı da göz önünde bulundurulduğunda bu tür fon ve hibeler üzerinden kurulan ilişki sakıncalı olarak değerlendirilebilir.

Diğer taraftan iddia, İsveç Spor Konfederasyonunun başvuruyu kabul etmediği söylenerek 'yanlış' olarak nitelendirilmekte ancak İsveç'te Seks

Federasyonu olduğu ve Avrupa Seks Şampiyonası düzenleneceği gerçeği göz ardı edilmektedir. Zira platformun, 'kısmen yanlış' kategorisini değerlendirme kriterleri arasına koymasına rağmen burada "kısmen yanlış" kategorisine başvurumaması eleştiriye açık bir durum olarak görülebilir. Diğer içeriklerde olduğu gibi bu teyitte de İsveç ve İsveç hükümetinin imaj ve algısına zarar verebilecek paylaşımlardan ve yorumlardan kaçınıldığı belirgin olarak gözlemlenmektedir.

İçerik 11: Platformun yazarlarından Dicle Kızıllan tarafından yapılan teyitte, başlangıçta iddia genel hatlarıyla ortaya konmuş ve Twitter paylaşımının 21.300 beğeni, 728 defa yeniden tweet ve 61 kere alıntılındığı söylenmiştir.

27 Haziran 2023 tarihinde yapılan paylaşımdaki videoda, çarşafı insanların Arap alfabeyle yazılı bayraklarla gösteri ve yürüyüş yaptıkları görülmektedir. Teyitte, söz konusu gerçekleşen olayın Malmö şehrinde yaşandığı söylenmesine karşın bu şehrin İsveç'e ait olduğu dile getirilmediği dikkat çekmektedir. Kızıllan'ın teyidi desteklemek için paylaştığı ekran görüntüsü bir reddit (kullanıcılar tarafından oluşturulmuş platform) gönderisinde konuyla ilgili "HejdaaNils" isimli kullanıcının verdiği cevabın referans alındığı görülmektedir. Teyitte, videodaki gösterinin İslam yanlısı bir eylem olmadığı, Muharrem Mateminde Şii Müslümanların Hz. Hüseyin'in ölümünü anmak için İsveç'te bir araya geldikleri söylenerek iddia 'yanlış' olarak değerlendirilmiştir.

Zira ilgili iddia yanlış olarak sonuçlanırken, İsveç'in gündeminde göçmen konusunun ön planda olduğu ve İsveç Demokratları Partisinin 2022 yılında seçimlerde bu konuya yoğunlaşmasından dolayı mecliste en çok sandalyesi olan ikinci parti olması gerçeğiyle ilişkilendirildiği görülmektedir. İsveç, Türklerin yoğun olarak yaşadığı ülke olduğu düşünüldüğünde dindar hassasiyetler anlamında olumsuz bir İsveç algısının önüne geçmek adına böyle bir teyide ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

İçerik 12: *Doğruluk Payı* platformunun içerik üreticilerinden Bilgehan Bilge tarafından sayfaya

taşınan teyitte, bir X platformu hesabı tarafından 2 Nisan 2024'te yapılan bir paylaşıma göre, İsveç'te Kuran'ı Kerim'i yakan Salwan Momika isimli şahsın Norveç'te ölü bulunduğu yönündeki iddia gündeme getirilmiştir. Bu gönderinin ise 1,2 milyondan fazla gösterim ve 2 binden fazla paylaşım aldığı ifade edilmiştir.

Platform, diğer içeriklerde uyguladığı giriş, gelişme ve sonuç süreçlerini bu teyitte farklı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Konuyla ilgili hiçbir açıklama yapılmadan 'iddia yanlış' başlığı atılmış, ardından İsveç ve Norveç kaynaklarında, göçmenlik bürolarında Salwan Momika'nın öldürüldüğüne dair herhangi bir bilginin olmadığı söylenmiştir. Teyitte ayrıca, İskandinavya ülkelerinde son yıllarda artış gösteren kutsal metinlerin yakılmasıyla ilgili yasal önlem dile getirilmiş. Öte yandan Momika isimli mültecinin Iraklı olduğu ve İsveç'te, Kuran-ı Kerim'i iki kere yakma teşebbüsünün ardından İsveç Göç İdaresi tarafından sınır dışı edildiği vurgulanmıştır.

İçerik 8'de de gündeme gelen İsveç'te kutsal metinlerin yakılması iddiası ile bu teyit konu itibarıyla benzerlik göstermektedir. Ülkenin dörtte üçü Hristiyan olan İsveç'te, Müslümanların kutsal kitabı olan Kuran'ın sık sık yakılma eylemlerine dair iddia ve gerçeklikler Türkiye'de, İsveç'e dair negatif bir algı ve olumsuz bir tutum oluşmasına neden olacaktır. İsveç ile ilgili 12 içerikten 4 tanesinin de inançsal bağlamı olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada 4 teyidin de İsveç'e dair inançsal perspektifle olumsuz bir algının oluşmasını engelleyecek nitelikte teyitler olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç

İnternet ve sosyal medyanın neredeyse her eve girdiği bir çağda, hızla yayılabilen yalan/sahte içeriklerle mücadele etmek ve toplumu doğru bilgiyle buluşturmak hiç şüphesiz önemlidir. Bu noktada kuşku uyandıran içerikleri kontrol etme hedefiyle teyit/doğrulama platformlarının kurulması ve yaygınlaştırılması girişimi de pek çok çevre tarafından değerli görülmektedir. Ancak teyit/doğrulama platformlarını kutsallaştırmanın

ve en hakikati bu platformların söyleyeceğini varsaymanın yeni tehlikeler doğurabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Kurulan her platformun IFCN gibi çatı kuruluşların sunduğu kriterleri sağlayamıyor olması bu platformların bağımsızlığının, tarafsızlığının, şeffaflığının ve güvenilirliğinin sorgulanması gerektiğinin başlı başına temel kanıtlarından bir tanesidir. Diğer taraftan bir platformun IFCN ya da EFSCN üyesi olması da yine o platformun güvenilir olacağı anlamına gelmemektedir. IFCN ya da EFSCN gibi Amerika ve Avrupa merkezli kuruluşların hedefleri ve faaliyetlerinin de iyi analiz edilmesi gerekir.

Dünyada ve Türkiye'de faaliyet yürüten doğruluk kontrolü platformlarının kahir ekseriyeti sivil toplum temelli kuruluşlardır. Platformların temel gelir kaynaklarını da aldıkları fon ve hibeler ile geliştirdikleri ticari iş birlikleri oluşturmaktadır. IFCN, imzacısı olduğu platformlara gelir kaynaklarını ve bu kaynakların bağımsızlıklarına engel teşkil etmediğini şeffaf bir biçimde beyan etmeleri şartını koşmaktadır. Ancak bir platformun gelir kaynağını açıklıyor olması ve elde ettiği kaynakların analizleri üzerinde etkisinin olmadığını belirtmesi, bu platformun güvenilir olduğu ve denetlenmeyeceği anlamını taşımamaktadır. Rick Edmonds'ın, "*Belirli bir konu için hibe kabul ediyorsanız ve sınırlı sayıda yeriniz ya da muhabiriniz varsa, hibenin gündemi şekillendirmesine izin vermiş olursunuz*" (D'Amato, 2019) sözünü burada yeniden hatırlamak faydalı olacaktır. Yabancı kurum ve kuruluşlardan elde edilen fon veya hibeleri masum olarak kabul etmek, bu gelirlerin özgür ve çok sesli bir düşünce ortamı oluşmasına katkı sunduğunu iddia etmek, pek çok riskin göz ardı edildiği indirgemeci bir yaklaşımdır.

Çalışma kapsamında incelenen "*İsveç'in Seksi Spor Olarak Kabul Ettiği ve "Avrupa Seks Şampiyonası Düzenleyeceği ile İlgili İddialar*" örneğinde de görüldüğü üzere doğruluk kontrolü platformlarına finans desteği sunan İsveç hükümeti, yeri geldiğinde bu platformlarla doğrudan iletişim kurabilmekte ve kendisiyle ilgili ortaya atılan iddiaları yalanlayabilmektedir. Tek başına bu

örnek dahi İsveç hükümetinin teyit/doğrulama platformlarına bakışını göstermektedir. Nitekim bu çalışmanın temel hedefi de İsveç hükümeti ile *Doğruluk Payı* arasındaki hibe ilişkisi üzerinden teyit/doğrulama platformlarının karşı karşıya kaldığı risklere dikkat çekmektedir.

Bu çalışmada eşik bekçiliği modeli göz önünde bulundurularak *Doğruluk Payı* platformunun İsveç ile ilgili içerikler konusunda nasıl bir seçme işlemi uyguladığına ve bu içeriklerin, Türkiye'de olumlu bir İsveç imajı oluşmasına katkı sunacak ya da İsveç ile ilgili oluşması muhtemel olumsuz bir algının önüne geçebilecek bir nitelik taşıyıp taşımadığına odaklanılmıştır.

Doğruluk Payı platformunda arama bölümüne "İsveç" yazıldığında toplam 13 adet teyide ulaşılmıştır. Teyitlerden iki tanesinin içeriğinin aynı olduğu ancak bir teyidin eksik bırakıldığı görülerek eksik bırakılan teyidin hatalı olduğu varsayılmış ve bu teyit analize tabi tutulmamıştır. 12 adet teyit incelendiğinde de bu teyitlerden hiçbirinde "seçme" işlemine dair doğrudan açıklayıcı bir ibareye rastlanılmamıştır. Teyitlerin ilk bölümlerinde incelenen iddiaların sosyal medyada ne kadar paylaşıldığına ve ne kadar etkileşim aldığına dair ifadeler yer almaktadır. Ancak alınan etkileşimler nedeniyle iddiaların teyide tabi tutulduğuna dair net bir beyan bulunmamaktadır. Nitekim *Doğruluk Payı'nın*, İsveç ile ilgili teyitleri yaparken internet sitesinde yer alan "Metodoloji" bölümünde belirttiği yönteme uymadığı anlaşılmaktadır.

Türkiye kamuoyundaki İsveç algısı, pek çok siyasi, sosyal ve kültürel olay nedeniyle çok yönlü ve karmaşıktır. İsveç'teki demokrasi, refah ve yaşam kalitesi, İsveç'ineğitimsistemindekiveteknolojideki başarısı gibi faktörler Türkiye kamuoyunda saygı ile karşılanmaktadır. Ancak özellikle son yıllarda yaşanan Kur'an yakma olayları, İsveç'in LGBT+ politikası ve Türkiye'nin terörle mücadeledeki beklentileri ile İsveç'in politikalarının uyuşmaması gibi olaylar, Türkiye kamuoyunun İsveç'e yönelik olumsuz algılarının temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada analize tabi tutulan teyitlerin kahir ekseriyetinin de yukarıdaki konularla ilintili olduğu

anlaşılmaktadır. Teyit edilen 12 adet içerikten 9 tanesi, doğrudan Türkiye kamuoyunda olumsuz bir İsveç algısı oluşturacak iddialardır ve bu iddialardan 8 tanesi "yanlış" 1 tanesi ise "kısmen yanlış" olarak nitelendirilmiştir. 22 Mayıs 2023 tarihli "*Dünyadaki İlk Elektrikli Yol İsveç'te mi Hayata Geçti?*" başlıklı teyitte ise İsveç imajına katkı sunacak bir iddia gündeme getirilmiştir ve bu iddia "doğru" olarak belirtilmiştir. "*Fotoğraftaki Tren Bekleyen Kişi, İsveç Çalışma Bakanı mı?*" başlıklı teyitte de her ne kadar "kısmen yanlış" olarak nitelendirilse de İsveç imajına katkı sunacak ifadeler tespit edilmiştir. Son olarak "*Video İsveç'teki Parçalı Güneş Tutulmasını mı Gösteriyor?*" başlık teyitte ise doğrudan ya da dolaylı olarak olumlu veya olumsuz İsveç algısı oluşturacak bir ifadeye yer verilmemiştir.

Sonuç olarak *Doğruluk Payı* platformunda yer alan bu teyitlerin "seçme" işleminin nasıl yapıldığına, başka bir ifadeyle platform bünyesinde çalışan eşik bekçilerinin söz konusu iddiaları hangi süzgeçleri dikkate alarak gündeme taşıdıklarına dair net bilginin paylaşılması IFCN ilkeleriyle bağdaşmamakta ve teyitlerin güvenilirliğini tartışmaya açmaktadır. Diğer taraftan teyitlerin kahir ekseriyetinin olumsuz İsveç algısı oluşmasını engelleyecek ya da İsveç imajına olumlu katkı sunacak nitelik taşıması da ayrıca soru işareti barındırmaktadır. IFCN'nin mevcut direktör yardımcısı Ferdi Ferhat Özsoy'un aynı zamanda *Doğruluk Payı'nın* kurucularından olması da platformun IFCN tarafından gerçekten denetlenip denetlenmediği noktasında şüphe uyandırmaktadır.

Son söz olarak bundan sonra teyit/doğrulama platformların ekonomi politik yapısına dair yapılacak farklı çalışmalar ve doğruluk kontrollü platformları üzerinde otorite kurma iddiası olan IFCN ya da EFSCN gibi kuruluşların örgütsel yapıları, hedef ve faaliyetleri üzerine yapılacak çalışmalar da alana önemli katkılar sunacaktır. Diğer taraftan *Doğruluk Payı*-İsveç İstanbul Başkonsolosluğu ilişkisi örnekleme üzerinden konuya yaklaşan bu çalışma, sınırlı bir çalışmadır. Farklı platformlar ve örneklemler üzerinden yapılacak çalışmalar da alana katkı sunması bağlamında önem

taşımaktadır.

Kaynaklar

Açık Toplum Vakıfları. (2024, Haziran 26). Open society foundations. <https://www.opensocietyfoundations.org/newsroom/acik-toplum-vakiflari-turkiye/tr>.

Anadolu Ajansı. (2024, Temmuz 10). Hakkımızda. <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/p/teyithatti>.

Alemdar, K. & Uzun, R. (2023). *Herkes için gazetecilik*. Siyasal Kitabevi.

Bartholomew, J. (2021, Haziran 28). The rise of the truth industry new humanist. <https://newhumanist.org.uk/articles/5818>.

Bilim Kazanı. (2024, Haziran 15). Hakkımızda. <https://bilimkazani.org/>.

Brandtzaeg, P. & Folstad, A. (2017). Trust and distrust in online fact-checking services. *Communication of the ACM*, 65-71.

Çiçeklioğlu, A. Ş. (2019). Yeni medyada içerik doğrulama platformları: Teyit.org örneği [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.

D'Amato, E. (2024, Haziran 15). Hard news for nonprofit media: 23 pitfalls facing donor-funded journalism Initiatives. <https://www.insidephilanthropy.com/home/2019/10/31/>.

Dezenformasyonla Mücadele Merkezi. (2024, Haziran 10). Dmm ne yapar?. <https://www.dmm.gov.tr/>

DjitalAge Tech Sumbit. (2024, Haziran 20). Gazeteci ve teyit.org kurucusu Mehmet Atakan Foça. <https://digitalagesummit.com/speaker/mehmet-atakan-foca>.

Doğrula. (2024, Haziran 23). Biz kimiz. <https://www.dogrula.org/biz-kimiz/>.

Doğruluğu Ne. (2024, Haziran 28) Hakkımızda. <https://dogrulugune.org/hakkinda/>.

Doğruluk Payı. (2024, Haziran 26). Metodoloji. <https://www.dogrulukpayi.com/sayfa/metodoloji>.

Doğruluk Payı. (2024, Haziran 27). Hakkımızda. <https://www.dogrulukpayi.com/sayfa/hakkimizda>.

Duke Reporters' Lab. (2024, Haziran 19). Fact-checking. <https://reporterslab.org/fact-checking/>.

European Fact-Checking Standards Network. (2024, July 10). About us. <https://efcsn.com/>.

European Fact-Checking Standards Network. (2024, July 11). Application. <https://efcsn.com/application>.

European Fact-Checking Standards Network. (2024, July 12). Members. <https://efcsn.com/verified-members/>.

Evrim Ağacı. (2024, Haziran 26). Tarihçe. <https://evrimagaci.org/tarihce>.

Fact-Checking Turkey. (2024, Haziran 30). About us. <http://factcheckingturkey.com/aboutus>.

Kavaklı, N. (2019). Yalan haberle mücadele ve internet teyit/doğrulama platformları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 663-682.

Özçetin, B. (2021). *Kitle iletişim kuramları: kavramlar, okullar, modeller*. İletişim Yayınları

Siegel, J. (2024, Mayıs 20). Fact checking the fact checkers. tablet magazine. <https://www.tabletmag.com/sections/news/articles/invasion-fact-checkers>.

International Fact-Checking Network. (2024, May 25). About us. <https://www.poynter.org/ifcn/>.

International Fact-Checking Network. (2024, May 26). Signatories. <https://ifcncodeofprinciples.poynter.org/signatories>.

İsveç İstanbul Başkonsolosluğu. (2024, Temmuz 5). Hakkımızda. <https://www.swedenabroad.se/tr/embassies/t%C3%BCrkiye%C4%B0stanbul/hakk%C4%B1m%C4%B1zda/>.

İzlemedeyiz Derneği (2024, Temmuz 17). Hakkımızda. <https://tr.linkedin.com/company/i%CC%87zlemedeyiz>.

Malumatfuruş. (2024, Mayıs 25). Hakkında. <http://www.malumatfurus.org/hakkinda/>.

NewsLabTurkey. (2024, July 6). Author. <https://www.newslabturkey.org/author/sarphan/>.

NewsLabTurkey. (2024, July 7). Information. <https://www.newslabturkey.org/>.

Özsoy, F. (2024, Haziran 12). Member-group. <https://www.poynter.org/member-group/ifcn-staff/>.

Teyit.org. (2024, Haziran 18). Hakkımızda. <https://teyit.org/>.

Teyit.org. (2024, Haziran 20). Metodoloji. <https://teyit.org/metodoloji>.

Tok, İ. & Yılmaz, Z. (2023, 16-18 Mayıs). Kahraman'ın dönüşümü: teyit.org'da aktivizm ve profesyonizm. [Sempozyum tam metni]. 10. Uluslararası İletişim Günleri Sempozyumu, İstanbul, Türkiye.

We Are Social (2024, July 5). Services. <https://wearesocial.com/us/>.

Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.

Yalansavar.org. (2024, Mayıs 26). Hakkımızda.

<https://yalansavar.org/>.

Yıldırım, A. & Şimşek H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi.

Yumrutaş, M. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde aşı haberleri ve haber doğrulama platformları: "Doğruluk Payı" ve "Teyit" örnekleri. *Etkileşim Dergisi*, 6 (1), 194-222.

Extended Abstract

The continuous development and diversification of mass communication tools undoubtedly facilitate access to information. However, through these devices, disinformation or news that has been altered can be brought to the public sphere just as quickly and easily as accurate information. The study discusses whether verification/fact-checking platforms are influenced by the organizations with which they have financial or grant-related relationships when selecting content to verify or refute. At this point, it is assumed that reconsidering these organizations through the concept of gatekeeping would be beneficial.

In the literature section of the research, a general overview of verification platforms is first presented, followed by a discussion on the relationship between journalism and funding and grant programs. The primary aim of the study is to investigate whether verification/fact-checking platforms are influenced by the organizations with which they have financial or grant-related relationships when selecting content to verify. Using the relationship between *Doğruluk Payı* and the Consulate General of Sweden in Istanbul as a case study, the content verified or refuted by the platform regarding Sweden will be analyzed using qualitative content analysis. In this process, the following questions will be sought to answer:

Considering the funding and grant supports from the Swedish Consulate General, how does *Doğruluk Payı* select content related to Sweden on social media?

Do *Doğruluk Payı*'s verifications concerning Sweden contribute to a positive image of Sweden in Turkey and prevent the formation of a potentially negative perception about Sweden?

When 'Sweden' is typed into the search section of the *Doğruluk Payı* platform's website, a total of 13 pieces of content are encountered. The vast majority of fact-checking platforms operating in the world and in Türkiye are civil society-based organizations. The primary sources of income for these platforms consist of funds and grants they receive, as well as commercial partnerships they develop. The IFCN (International Fact-Checking Network) requires its signatory platforms to transparently declare their sources of income and affirm that these sources do not impede their independence. The first content related to Sweden was published on September 23, 2020, under the title "Is the Claim that a Swedish Pastor Converted to Islam and that the Swedish Government Offered 10 Million Euros for Him to Convert Back to Christianity True?" The latest content was published on April 4, 2024, under the title "Is the Claim that Salwan Momika, Who Burned the Quran in Sweden, Was Found Dead in Norway True?" Additionally, fact-checks titled "Did Sweden Stop Conducting PCR Tests?" were published on May 5 and May 24, 2023. However, the contents of both fact-checks are the same, with the May 5, 2023 fact-check being incomplete. Assuming this to be an editorial error, the May 5 content was not included in the study, and only the May 24 content was analyzed. Consequently, the titles and results of the fact-checked contents analyzed within the scope of this study are presented in the following table.

It was observed that the content of two of these fact-checks was the same, but one fact-check was left incomplete and assumed to be erroneous; therefore, this fact-check was not included in the analysis. Upon examining the 12 remaining fact-checks, no direct explanatory statement regarding the selection process was found in any of them. The initial sections of the fact-checks contain

statements about how much the claims under review were shared and interacted with on social media. However, there is no clear declaration that the claims were fact-checked due to the interactions they received. Moreover, out of the 12 fact-checked contents, 9 directly pertain to claims that would create a negative perception of Sweden among the Turkish public, with 8 of these claims being labeled as "false" and 1 as "partly false."

As a result, the lack of clear information on how the selection process for these fact-checks on the *Doğruluk Payı* platform is conducted in other words, which filters the gatekeepers working within the platform base their decisions on is not in line with IFCN principles and raises questions about the reliability of these fact-checks. On the other hand, the fact that the vast majority of the fact-checks are of a nature that would prevent a negative perception of Sweden or contribute positively to Sweden's image also raises questions. The fact that the current Deputy Director of IFCN, Ferdi Ferhat Özsoy is also one of the founders of *Doğruluk Payı* raises doubts about whether the platform is genuinely audited by the IFCN.

In conclusion, future studies on the economic-political structure of fact-checking/verification platforms and the organizational structures, goals, and activities of organizations such as IFCN or EFSCN, which claim authority over fact-checking platforms, will also make significant contributions to the field.

Yazar Bilgileri

Author details

1- Öğr. Gör., Iğdır Üniversitesi Tuzluca Meslek Yüksekokulu

Görsel-İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü,

ali.parim@hotmail.com.

2- (Sorumlu Yazar **Corresponding Author**) Öğr. Gör. Dr.,

Iğdır Üniversitesi Tuzluca Meslek Yüksekokulu Görsel-İşitsel

Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü, recep.altay@igdir.edu.

tr.

Destekleyen Kurum/Kuruluşlar

Supporting-Sponsor Institutions or Organizations:

Herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır. None

Katkı Oranı

Author Contribution Percentage

Birinci yazar % First Author % 50 ?

İkinci yazar % Second Author % 50 ?

Çıkar Çatışması

Conflict of Interest

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır. None

Kaynak Göstermek İçin

To Cite This Article

Parim, A. & Altay, R. (2024). 'En hakikati ben söylerim': Doğruluk

Payı platformunda yer alan İsveç ile ilgili teyitler üzerine

eleştirel bir analiz. *Yeni Medya*, (17), 305-374, <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1518772>.